

CUVÂNT-ÎNAINTE

Literatura pentru gimnaziu. Concepte operaționale și exerciții. Clasa a V-a vizează delimitări conceptuale referitoare la diferite tipuri de text, în acord cu programa de gimnaziu. Lucrarea de față, rezultată din colaborarea dintre un grup de profesori, direct implicați în predarea literaturii și specialiști în domeniul evaluării, propune definirea unor noțiuni de bază, studiate în clasa a V-a, în tandem cu raportarea la texte-suport (din literatura română și din literatura străină), exerciții de înțelegere a fiecărui tip de text (literar, nonliterar, multimodal etc.) și de redactare. De asemenea, demersul nostru are în vedere mai multe categorii de itemi care să urmărească nu doar înțelegerea unui text la prima vedere, ci și elemente de vocabular și de compoziție a textului, răspunzând la întrebări minimale – *cine* (a scris textul)?, *despre ce* (e vorba în text)?, *unde* (se petrece acțiunea)?, *când* (au loc întâmplările)?, *cu ce consecințe?* etc. –, pentru a ajunge la planul de idei, rezumat, caracterizarea unui personaj, redactarea diverselor tipuri de texte și încurajând, deopotrivă, scrierea creativă.

Prin modul de alcătuire și de prezentare, încercăm să răspundem nevoilor elevului de azi. Exercițiile sunt concepute pe diferite grade de dificultate, diversificate ca modalitate de abordare, din dorința de a dezvolta gustul pentru lectură și abilitatea de a lucra efectiv cu opere literare ale unor autori canonici, dar și contemporani. Lectura explicativă, lectura imaginativă, lectura asociativă și diversele deschideri ale textului înspre lumea în care trăim constituie nu numai un element de noutate, ci și, prin perspectiva integratoare, marchează relația unică dintre literatură și gramatică.

Cu alte cuvinte, *Literatura pentru gimnaziu. Concepte operaționale și exerciții. Clasa a V-a* este un instrument accesibil pentru elevi, un ghid util pentru cadrele didactice, dar și pentru orice cititor care dorește să-și actualizeze noțiunile de literatură.

Irina-Roxana Georgescu

I. ACȚIUNEA

II. CUVÂNTUL-CHEIE. IDEEA PRINCIPALĂ.

PLANUL SIMPLU DE IDEI

III. PERSONAJUL LITERAR

IV. REPERELE SPAȚIO-TEMPORALE

V. SITUAȚIA DE COMUNICARE

VI. TEMA LITERARĂ

VII. TEXTUL LITERAR

VIII. TEXTUL MULTIMODAL

IX. TEXTUL NONLITERAR

X. TIPARUL TEXTUAL DESCRIPTIV

XI. TIPARUL TEXTUAL EXPLICATIV

XII. TIPARUL TEXTUAL NARATIV

I. ACȚIUNEA

Acțiunea este o succesiune de întâmplări organizate logic (urmărind anumite etape, numite **momente ale subiectului**) și, uneori, cronologic (urmărind desfășurarea acestora în timp).

Reperete spațio-temporale ale acțiunii, marcate prin indici specifici, pot constitui un element fundamental în înțelegerea **mesajului** textului.

Firul logic al evenimentelor este esențial în construcția unei acțiuni. Acesta este declanșat de o situație-problemă, conflictuală, care apare pe neașteptate (stricând starea de echilibru inițială) și se bazează pe acumularea treptată de tensiune; evoluția conflictului se realizează prin înlănțuirea episoadelor/secvențelor narrative până atinge un punct de tensiune maximă, moment de criză cu final imprevizibil, deoarece poate aduce rezolvarea problemei, detensionarea situației sau, dimpotrivă, la deschiderea unui nou conflict. Ordinea în care se succed aceste etape ale acțiunii este stabilită de autor.

Acțiunea se poate dezvolta pe un singur fir narativ (în textele de dimensiune mică sau medie) și se ramifică pe două sau mai multe fire narrative, de obicei în textele de dimensiuni mari. Firele narrative ale aceluiași text au în comun personaje, evenimente sau au conflicte similare, naratorul și, implicit, cititorul pendulând între acestea.

Firul narativ al acțiunii poate fi întrerupt prin inserarea unor episoade din trecut, a unor amintiri (rememorarea unor întâmplări, a unor impresii, a unor gânduri etc.) sau chiar a altor fire narrative.

De exemplu:

– *Se poate, comise Ioniță, și te poftesc, nu-ți uita cuvântul. Cum am spus, asemenea povești numai la un asemenea han se pot auzi. Deci am ascultat pe părintele Gherman, care iar s-a învălit întru întristarea sa și tace. Ci eu nu știu, comise Ioniță, dacă ai să poți a ne arăta ceva mai înfricoșat. Vă spun drept că numai o dată, de când sunt, mi-am mai simțit așa inima, ca potârnichea în cângile șoimului.*

Hangița a întors spre bătrân ochii ei aprigi, c-o voce pripită:

– *Când ai văzut întâi balaurul, moș Leonte!*

– *Da, încuviință bătrânul, când am văzut întâi balaurul.*

Toți ne-am întors pe dată către zodie, și s-a ridicat și părintele Gherman din barba sa.

– *Ce vorbești de balaur, frate? – a întrebat cu tulburare comisul Ioniță, și s-a așezat la locul lui. Care balaur? – și ne privea încrucișat și nedumerit, parcă atunci căzuse între noi.*

– *Când am văzut întâi balaurul... grăi cu liniște moș Leonte. Eram așa, flăcău trecut de douăzeci de ani, și părintele meu mă învăța meșteșugul lui, căci și el a fost zodier și vraci care nu se mai afla pe lume. Și pe după Sânt Ilie, stând cu el la târlă pe dealul Bolândarilor, îmi arăta ziua buruienile și rădăcinile pământului, iar noaptea stelele cerului. Atuncia am văzut întâi balaurul.*

[Mihail Sadoveanu, *Balaurul*, în volumul *Hanu Ancuței*]

II. CUVÂNTUL-CHEIE. IDEEA PRINCIPALĂ. PLANUL SIMPLU DE IDEI

Cuvântul-cheie este un cuvânt sau un grup de cuvinte ce conține aspectul cel mai important dintr-un fragment de text. El poate face referire la: un personaj/un erou/un participant la acțiune, o acțiune/o stare (o emoție, un sentiment), un loc, un timp, o cauză sau un scop al acțiunii. Cuvintele-cheie constituie **câmpuri lexico-semantice** semnificative pentru identificarea temei. **Tema** este ideea generală ce se desprinde dintr-un text, asigurând coerența globală a acestuia. Cuvântul-cheie și tema se numesc printr-un **substantiv**.

Identificarea corectă a cuvintelor-cheie se realizează prin **interogarea textului**, sub aspectele esențiale. Întrebările la care orice text răspunde, indiferent dacă este ficțional sau nonficțional, oral sau scris, sunt: 1. *Cine?*; 2. *Ce?*; 3. *Unde?*; 4. *Când?*; 5. *De ce?/Cum?/Cu ce scop?* Răspunsul la oricare dintre acestea poate conduce la selectarea unui cuvânt-cheie.

Ideea principală corespunde cuvintelor-cheie extrase din fragmentul de text/paragraful corespunzător și conține informația esențială. Aceasta poate fi exprimată într-o propoziție sau într-o frază. Într-un text, există mai multe idei principale. Totalitatea ideilor principale, în ordinea apariției lor în text, constituie **planul simplu de idei**.

Fiecărei idei principale îi corespund mai multe **idei secundare**, care oferă amănunte legate de diferite împrejurări: spațiu, timp, modalitate etc. Totalitatea ideilor principale și secundare, în ordinea apariției lor în text, constituie **planul dezvoltat de idei**.

Planul de idei stă la baza realizării **rezumatului** unui text. În redactarea planului de idei, este obligatoriu ca elevul să dovedească atât înțelegerea textului, cât și utilizarea adecvată a normelor lingvistice.

*

De exemplu:

În vremuri de demult, trăia un rege care își dorea mai presus de orice să aibă un cal nemaipomenit, din cei renumiți pentru că puteau fugi într-o singură zi o distanță de o mie de li¹. Din nefericire pentru rege, astfel de cai erau extrem de rari și stăpânii lor oricum nu erau dispuși să-i vândă. Timp de trei ani regele a tot căutat, oferind neînchipuita sumă de o mie de monede pentru un astfel de cal, dar în zadar.

După o vreme, un slujitor înțelept de la palat i-a spus regelui:

Măria Ta, lăsați-mă pe mine să vă caut un asemenea cal.

Zis și făcut. Slujitorul a tot căutat, până când, la capătul a trei luni, a aflat de unde ar putea cumpăra un cal în stare să fugă o mie de li pe zi. S-a dus degrabă la ferma cu pricina, dar, când a ajuns acolo, a aflat că animalul murise cu puțin timp în urmă. Fără să stea pe gânduri, slujitorul a oferit cinci sute de monede pentru oasele calului mort și a revenit cu ele la palat.

Regele și-a ieșit din fire.

Eu am cerut un cal viu, nu oasele unui cal mort, și, în plus, cât de prost poți fi să dai atâția bani pe niște oase! i-a spus el slujitorului.

Slujitorul s-a lăsat o vreme muștruluit, apoi i-a spus regelui:

Măria Ta, ați petrecut mult timp căutând zadarnic un cal ce poate fugi o mie de li pe zi. Acum se va duce vorba că, de vreme ce ați plătit cinci sute de monede pentru oasele unui astfel de cal, sunteți gata să cheltuiți și mai mult pentru un cal viu. Vă rog să aveți răbdare și încredere în șiretlicul meu.

Într-adevăr, după această întâmplare, regele a reușit să cumpere nu unul, ci trei cai nemaipomeniți în decursul unui singur an.

[Oase de cal mort, în volumul *Arcașul fără arc*, traducere de Ștefan Liiceanu]

¹ li – unitate de măsură a distanței în China antică, de aproximativ 400 de km.

Concepte operaționale

Delimitarea textului în fragmente 	Întrebări 	Cuvinte-cheie 	Idee principală
<p>În vremuri de demult, trăia un rege care își dorea mai presus de orice să aibă un cal nemaipomenit, din cei renumiți pentru că puteau fugi într-o singură zi o distanță de o mie de li. Din nefericire pentru rege, astfel de cai erau extrem de rari și stăpânii lor oricum nu erau dispuși să-i vândă. Timp de trei ani regele a tot căutat, oferind neînchipuita sumă de o mie de monede pentru un astfel de cal, dar în zadar.</p>	<p>Cine? Ce? Cât timp? Prin ce mod?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ un rege ⊙ calul [rapid și greu de găsit] ⊙ recompensa 	<p>Un rege își dorește de mult timp un cal foarte rapid, pentru care oferă mulți bani.</p>
<p>După o vreme, un slujitor înțelept de la palat i-a spus regelui: — Măria Ta, <u>lăsați-mă pe mine să vă caut un asemenea cal.</u></p>	<p>Cine? Ce?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ un slujitor ⊙ cererea 	<p>Un slujitor cere permisiunea de a pleca în căutarea lui.</p>
<p>Zis și făcut. Slujitorul a tot căutat, până când, la capătul a trei luni, a aflat de unde ar putea cumpăra un cal în stare să fugă o mie de li pe zi. S-a dus degrabă la ferma cu pricina, dar, când a ajuns acolo, a aflat că animalul murise cu puțin timp în urmă. Fără să stea pe gânduri, slujitorul a oferit cinci sute de monede pentru oasele calului mort și a revenit cu ele la palat.</p>	<p>Cine? Ce? Unde? Când? Cum?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ slujitorul ⊙ achiziția ⊙ ferma ⊙ prețul 	<p>La scurt timp, slujitorul cumpără oasele calului căutat, revenind la împărăție.</p>
<p>Slujitorul s-a lăsat o vreme muștruluit, apoi i-a spus regelui: — Măria Ta, ați petrecut mult timp căutând zadarnic un cal ce poate fugi o mie de li pe zi. Acum se va duce vorba că, de vreme ce ați plătit cinci sute de monede pentru oasele unui astfel de cal, sunteți gata să cheltuiți și mai mult pentru un cal viu. Vă rog să aveți răbdare și încredere în șiretlicul meu.</p>	<p>Cine? Ce? De ce? Cum?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ reproșul ⊙ asigurarea ⊙ viclenia/vestea recompensei ⊙ răbdare ⊙ încredere 	<p>Certat de rege, îi cere acestuia să aibă răbdare și încredere, vestea recompensei răspândindu-se.</p>
<p>Într-adevăr, după această întâmplare, regele a reușit să cumpere nu unul, ci trei cai nemaipomeniți în decursul unui singur an.</p>	<p>Cine? Ce? Când?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ regele ⊙ caii ⊙ un an 	<p>Într-un an, regele își cumpără trei cai foarte rapizi.</p>

12.

– Spirite, spuse Scrooge, du-mă unde voiești. Noaptea trecută am fost dus cu de-a sila, dar am primit o lecție care începe să dea roade. În această noapte, dacă ai ceva, orice, să mă înveți, vreau să profit de asta.

– Atinge-mi veșmântul. Scrooge făcu precum i se ceru și se agăță cu putere de haina lui. Ilice¹, vâsc, iederă [...] stridii, plăcinte, cozonaci, fructe și puncti², toate dispărură într-o clipită. La fel și salonașul, focul, lumina arămie, ora târzie din noapte, iar ei se treziră în mijlocul unui oraș, pe stradă, în dimineața zilei de Crăciun. Era o vreme aspră, iar oamenii curățau zăpada de pe trotuarele din fața caselor lor și de pe acoperișuri, creând o muzică discordantă și cu toate acestea sprintenă și deloc neplăcută, spre bucuria copiilor, care priveau zăpada prăvălindu-se pe străzi, dând naștere la nenumărate mici furtuni artificiale.

Façadele caselor arătau întunecate, iar ferestrele și mai întunecate, contrastând cu stratul neted de zăpadă de pe acoperișuri și cu acela mai murdar de pe pământ, întrucât acesta purta urmele roților grele ale trăsurilor și căruțelor, urme care se intersectau din toate direcțiile de sute de ori la răscrucile de drumuri și se transformaseră în fâgașe întortocheate, anevoie de urmărit prin noroiul gălbui și apa înghețată. Cerul era mohorât, iar ulițele cele mai înguste erau învăluite de o ceață vâscoasă, jumătate dezghețată, jumătate înghețată, cele mai grele particule ale acesteia căzând într-un potop de atomi de funingine, ca și cum toate hornurile din Marea Britanie ar fi consimțit într-un glas să ia foc și să-și reverse vâlvătaia³ după pofta inimii. Vremea, ca și orașul, nu avea nimic vesel în sine și, cu toate acestea, plutea în aer o veselie pe care nici cea mai senină și caldă vreme și nici cel mai strălucitor soare din mijlocul verii nu ar fi putut să o dea, oricât s-ar fi străduit. Oamenii care curățau cu lopețile zăpada de pe acoperișuri erau voioși și plini de însuflețire, strigându-se unii pe alții de la distanță și, din când în când, aruncându-și câte un bulgăre de zăpadă poznaș [...]; râdeau din toată inima dacă nimereau unde trebuia, și la fel de copios dacă nu nimereau.

Prăvăliile neguțătorilor de păsări erau încă deschise, iar cele ale neguțătorilor de fructe străluceau în toată splendoarea lor. Aici puteai admira coșuri mari, rotunde, ticsite de castane aidoma jiletilor⁴ jovialilor domni bătrâni, strecurându-se pe la uși și rostogolindu-se pe străzi în abundența lor nebună. Erau și cepe roșii din Spania, mari și rotunde, strălucind dolofane aidoma călugărilor spanioli și făcând

¹ *ilice* – laur.

² *puncti* – băutură făcută dintr-un amestec de rom sau alte băuturi alcoolice cu zahăr, lămâie, portocale etc. și diverse mirodenii.

³ *vâlvătaie* – flacăra mare.

⁴ *jiletcă* – vestă.

cu ochiul din rafturile lor către fetele care treceau pe-acolo, aruncând în același timp priviri spășite¹ vâscului atârnat deasupra lor. [...] Erau grămezi de alune care, prin mireasma lor, te duceau cu gândul la plimbările de demult prin păduri și la foșnetul frunzelor uscate în care te afundai până la glezne și erau afine, bondoace și oacheșe, contrastând cu galbenul lămâilor și al portocalelor, care, prin savoarea lor, păreau că te ademenesc ... [...]

O, dar băcanii! Băcanii! Ce minunății se întrezăreau pe sub storurile trase pe jumătate la intrarea în prăvăliile lor aproape închise! Nu-ți atrăgeau atenția numai sunetele zglobii scoase de balanțele care se loveau de tejghele sub greutatea sau de sfoara tăiată cu iuțelă [...], sau de cutiuțele de metal pentru ceai care erau ridicate și puse jos, zăngănind ca niște jucării în mâinile unor scamatori. Nu numai ceaiul și cafeaua care împrăștia o mireasmă atât de plăcută sau nemaipomenitele stafide care erau din belșug, sau migdalele nespuse de albe, sau bețișoarele de scorțișoară atât de lungi și fără cusur, ca și nenumărate alte mirodenii, sau fructele zaharisite învelite cu zahăr candel, atât de dulci, că nici cel mai nepăsător privitor nu ar fi scăpat de senzația de leșin la vederea lor, sau smochinele, umede și cărnoase, sau prunele franțuzești, dulci-acrișoare, îmbujorate în coșulețele lor împodobite... Toate erau nespuse de gustoase și îmbietoare în veșmintele lor de Crăciun, iar cumpărătorii erau atât de grăbiți și de nerăbdători să se bucure de tot ceea ce-i aștepta în acea zi, încât se îmbulzeau pe la uși, coșurile lor din nuiiele ciocnindu-se năprasnic unele de altele și chiar își uitau cumpărăturile pe tejghea, alergând apoi de mama focului ca să le ia și făcând alte și alte asemenea greșeli, cu cea mai mare veselie posibilă. Iar băcanii și ajutoarele lor erau atât de darnici și de vioiși, încât inimile de metal lustruit cu care își prindeau șorțurile la spate păreau chiar inimile lor, purtate în văzul tuturor și la dispoziția oricui ar fi poftit să le aibă.

Dar, în curând, clopotele îi chemară pe toți oamenii de bună-credință la biserici și catedrale, ei răspunzând cu mic, cu mare chemării, ieșind laolaltă pe străzi, arătându-și cele mai bune veșminte și cele mai vesele fețe. [...] La vederea acestor sărmani care se pregăteau de sărbătoare și ospăț, Spiritul păru foarte interesat și [...] le stropi merindele cu câteva picături de apă sfințită din neobișnuita sa făclie. Căci făclia sa era într-adevăr foarte ciudată, întrucât de fiecare dată când, după ce se ciocniseră unul de celălalt, între unii dintre oamenii aceștia izbucneau conflicte și răsunau cuvinte mai aspre, Spiritul îi stropea cu câteva picături și, în aceeași clipă, își recăpătau cu toții buna dispoziție. Și aceasta pentru că, spuneau ei, era păcat să se certe în ziua de Crăciun. Și chiar așa era! Slavă lui Dumnezeu, chiar așa era!

Încetul cu încetul, clopotele amuțiră și brutăriile fură închise.

(Charles Dickens, *Poveste de Crăciun*, traducere de Ana Irina Benea)

¹ spășit – smerit, nevinovat.

I. LECTURĂ EXPLICATIVĂ: FII DETECTIV ÎN LUMEA CĂRȚII!

1. Menționează câte un sinonim contextual pentru fiecare dintre următoarele cuvinte: *ademenesc, ar fi consimțit, bună-credință, mireasmă, poznaș.*

2. Înlocuiește termenii subliniați cu antonime potrivite în context:

- a. ... creând o muzică discordantă.
- b. Încetul cu încetul, clopotele amuțiră.
- c. ... se transformaseră în făgașe întortocheate.

3. Încercuiește litera corespunzătoare seriei în care toate cuvintele aparțin aceluiași câmp lexical:

- a. brutărie, tejghea, ulițe, merinde;
- b. gălbui, senină, năprasnic, nerăbdători;
- c. mireasmă, foșnet, savoare, vâsc;
- d. pere, mere, lămâi, portocale.

4.

- a. Extrage din www.dexonline.ro sensurile cuvântului *băcan*.
- b. Menționează cu ce sens este folosit acest cuvânt în text.
- c. Construiește un enunț cu alt sens decât cel identificat la punctul b.

II. LECTURĂ IMAGINATIVĂ: FĂ CUNOȘTINȚĂ CU LUMEA TEXTULUI!

5. Folosind informațiile din textul dat, notează „X” în dreptul fiecărui enunț pentru a stabili dacă este adevărat sau fals:

Enunț	Adevărat	Fals
<i>Spiritul Crăciunului Trecut îl duce pe Scrooge într-un oraș întunecat și liniștit.</i>		
<i>Un strat neted de zăpadă se întinde pe străzi.</i>		
<i>Damenii își aruncă în joacă bulgări de zăpadă.</i>		
<i>Cumpărătorii care gustă fructele zaharisite învelite cu zahăr leșină.</i>		
<i>Cepele roșii au fost cultivate de călugării spanioli.</i>		

Seturi de exerciții

6. Așază în ordinea apariției în text următoarele secvențe, notând litera corespunzătoare în căsuțele de mai jos:

- În băcăniile aglomerate, oamenii acționează grăbit.*
- Scrooge și Spiritul călătoresc în spațiu și timp.*
- Veselia stăpânește întregul oraș agitat.*
- Treptat, se instalează liniștea.*
- Prăvăliile cu păsări și cu fructe sunt aprovizionate și ispititoare.*

--	--	--	--	--

7. Transcrie, de la începutul fragmentului, două repere temporale care marchează momente diferite din zi.

8. Completează enunțurile, valorificând informațiile din text:

- Scrooge dorește să profite de a doua noapte în compania Spiritului, deoarece ...*
- Oamenii nu se supără când sunt atinși de un bulgăre de zăpadă, fiindcă ...*
- Prăvăliile sunt spații minunate, având în vedere că ...*
- Spiritul este interesat de starea de bine a sărmanilor, pentru că ...*

9. Selectează, din următoarele secvențe, figurile de stil învățate, precizându-le:

a. *Cerul era mohorât, iar ulițele cele mai înguste erau învăluite de o ceață vâscoasă, jumătate dezghețată, jumătate înghețată, cele mai grele particule ale acesteia căzând într-un potop de atomi de funingine, ca și cum toate hornurile din Marea Britanie ar fi consimțit într-un glas să ia foc și să-și reverse vâlvătaia după pofta inimii.*

b. *Erau și cepe roșii din Spania, mari și rotunde, strălucind dolofane aidoma călugărilor spanioli și făcând cu ochiul din rafturile lor către fetele care treceau pe-acolo, aruncând în același timp priviri spășite vâscului atârnat deasupra lor.*

c. *Nu-ți atrăgeau atenția numai sunetele zglopii scoase de balanțele care se loveau de tejghele sub greutatea sau de sfoara tăiată cu iuțea pentru a lega pachetele, sau de cutiuțele de metal pentru ceai care erau ridicate și puse jos, zăngănind ca niște jucării în mâinile unor scamatori.*

III. LECTURĂ ASOCIATIVĂ: VORBEȘTE CU TEXTUL LITERAR!

10. Explică, în 30–80 de cuvinte, semnificația următoarei secvențe: *Vremea, ca și orașul, nu avea nimic vesel în sine și, cu toate acestea, plutea în aer o veselie pe care nici cea mai senină și caldă vreme și nici cel mai strălucitor soare din mijlocul verii nu ar fi putut să o dea, oricât s-ar fi străduit.*

11. Lectura poate fi o călătorie în lumea simțurilor. Asociază fiecărui enunț simțul căruia i se adresează: vizual, auditiv, olfactiv sau gustativ.

<i>...priveau zăpada prăvălindu-se pe străzi, dând naștere la nenumărate mici furtuni artificiale...</i>	
<i>...sunetele zglopii scoase de balanțele care se loveau de tejghele...</i>	
<i>...ceaiul și cafeaua care împrăștia o mireasmă atât de plăcută...</i>	
<i>...migdalele nespuse de albe...</i>	
<i>...prunele franțuzești, dulci-acrișoare...</i>	
<i>Erau grămezi de alune care, prin mireasma lor, te duceau cu gândul la plimbările de demult...</i>	
<i>...te duceau cu gândul [...] la foșnetul frunzelor uscate...</i>	
<i>...clopotele îi chemară pe toți oamenii de bună-credință la biserică...</i>	

12. Numește o trăsătură morală a băcanilor ce reiese din fragmentul: *Iar băcanii și ajutoarele lor erau atât de darnici și de voioși, încât inimile de metal lustruit cu care își prindeau șorțurile la spate păreau chiar inimile lor, purtate în văzul tuturor și la dispoziția oricui ar fi poftit să le aibă.*

IV. DESCHIDERI:

DESCHIDE OCHII SPRE LUMEA TA ȘI SPUNE CE VEZI!

13. Realizează o prezentare a sărbătorii de Crăciun, așa cum este ea descrisă în fragmentul dat, folosind una dintre aplicațiile cunoscute (Canva, Genially, Power Point, Prezi). Poți avea în vedere: atmosfera, ocupațiile, starea oamenilor, relațiile dintre ei.

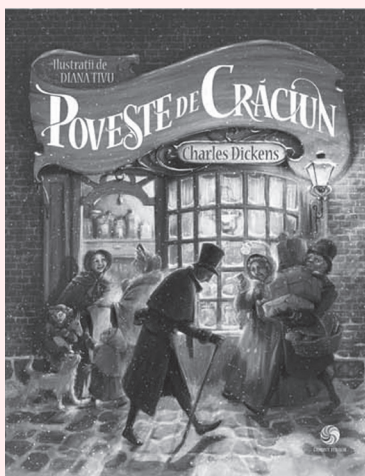
14. Crezi că sărbătorile sunt necesare în viața noastră? Susține-ți părerea, în 50–100 de cuvinte, pornind de la textul dat.

15. În urma discuțiilor purtate cu bunicii/părinții tăi despre Crăciun, realizează un colaj reprezentativ despre unul dintre obiceiurile specifice acestei sărbători.

16. Imaginează-ți că ești pe o stradă aglomerată, în apropierea Crăciunului. Redactează un text de minimum 100 de cuvinte, în care să relatezi o întâmplare neobișnuită. Inserează un fragment descriptiv de minimum 30 de cuvinte și referă-te la o emoție pe care ai trăit-o.

Seturi de exerciții

17. Identifică, în imaginea de mai jos, reprezentând coperta cărții scrise de Charles Dickens, trei elemente de asemănare cu atmosfera prezentată în textul dat.

18. *Homo faber* – Știi că prima felicitare de Crăciun a fost tipărită în 1843, anul în care Charles Dickens, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai literaturii victoriene, a publicat *A Christmas Carol* (*Poveste de Crăciun*)? Realizează și tu o felicitare de Crăciun pentru cei dragi, în care să inserezi desene, imagini, simboluri, emoticoane.

Foto: dickensmuseum.com

(sursa: <https://historia.ro/sectiune/actualitate/prima-felicitare-de-craciun-tiparita-expusa-la-568505.html>)

19. Notează în caiet o informație semnificativă despre viața sau despre opera lui Charles Dickens, selectată din prezentarea pe care o poți citi accesând linkul: https://youtu.be/5cza_L_eOp4?si=FvVw7feXBZ6REPNR sau scanând codul QR.

12.

I. LECTURĂ EXPLICATIVĂ: FII DETECTIV ÎN LUMEA CĂRȚII!

1. De exemplu:

ademenesc = atrag, ispitesc; *ar fi consimțit* = ar fi aprobat, ar fi încuviințat; *bună-credință* = onestitate, sinceritate; *mireasmă* = parfum; *poznaș* = jucăuș, amuzant.

2. De exemplu:

a. *creând o muzică concordantă/armonioasă*;

b. *Brusc, clopotele amuțiră*.

c. *se transformaseră în făgașe drepte, neîntortocheate*.

3. d. (pere, mere, lămâi, portocale – același câmp lexical)

4. a. I. [s.m., pl. *băcani*] Negustor care vinde cu amănuntul diverse produse alimentare. II. [s.n.] 1. Lemn de culoare roșiată al unui arbore exotic [*Haematoxylon campechianum*]. 2. Colorant roșu, obținut, prin fierbere, din băcan.

b. În text, este folosit cu sensul I: negustor.

c. Enunț cu un alt sens: Cântarul vechi era confecționat din băcan și oțel.

II. LECTURĂ IMAGINATIVĂ: FĂ CUNOȘTINȚĂ CU LUMEA TEXTULUI!

5.

Enunț	Adevărat	Fals
<i>Spiritul Crăciunului Trecut îl duce pe Scrooge într-un oraș întunecat și liniștit.</i>		X
<i>Un strat neted de zăpadă se întinde pe străzi.</i>		X
<i>Oamenii își aruncă în joacă bulgări de zăpadă.</i>	X	
<i>Cumpărătorii care gustă fructele zaharisite învelite cu zahăr leșină.</i>		X
<i>Cepele roșii au fost cultivate de călugării spanioli.</i>		X

6.

a. În băcăniile aglomerate, oamenii acționează grăbit. 4

b. Scrooge și Spiritul călătoresc în spațiu și timp. 1

c. Veselia stăpânește întregul oraș agitat. 2

d. Treptat, se instalează liniștea. 5

e. Prăvăliile cu păsări și cu fructe sunt aprovizionate și ispititoare. 3

b.	c.	e.	a.	d.
----	----	----	----	----

7. Repere temporale diferite – de exemplu: *noaptea trecută, în această noapte; în dimineața zilei de Crăciun.*

8. Se formulează un răspuns personal, în acord cu textul.

9. De exemplu, comparații: *Cerul era mohorât, [...] ca și cum toate hornurile din Marea Britanie ar fi consimțit într-un glas să ia foc..., cepe roșii din Spania, mari și rotunde, [...] aidoma călugărilor spanioli, cutiuțele de metal [...] zăngănind ca niște jucării în mâinile unor scamatori; personificări: Cerul era mohorât, cepe roșii din Spania [...] făcând cu ochiul din rafturile lor etc.*

III. LECTURĂ ASOCIATIVĂ: VORBEȘTE CU TEXTUL LITERAR!

10. Răspuns subiectiv, se poate observa distincția dintre starea vremii (exterioară, obiectivă) și starea afectivă a oamenilor (interioară, subiectivă).

11.

<i>...priveau zăpada prăvălindu-se pe străzi, dând naștere la nenumărate mici furtuni artificiale...</i>	vizual
<i>...sunetele zglopii scoase de balanțele care se loveau de tejghele...</i>	auditiv
<i>...ceaiul și cafeaua care împrăștia o mireasmă atât de plăcută...</i>	olfactiv
<i>...migdalele nespuse de albe...</i>	vizual
<i>...prunele franțuzești, dulci-acrișoare...</i>	gustativ
<i>Erau grămezi de alune care, prin mireasma lor, te duceau cu gândul la plimbările de demult...</i>	olfactiv
<i>...te duceau cu gândul [...] la foșnetul frunzelor uscate...</i>	auditiv
<i>...clopotele îi chemară pe toți oamenii de bună-credință la biserici...</i>	auditiv

12. De exemplu: Băcanii sunt săritori, vor să-i ajute pe ceilalți, sunt foarte pricepuți etc.

IV. DESCHIDERI: DESCHIDE OCHII SPRE LUMEA TA ȘI SPUNE CE VEZI!

13.–19. Răspunsuri subiective.

CUPRINS

Cuvânt-înainte	3
I. Concepte operaționale	5
II. Seturi de exerciții	27
III. Sugestii de rezolvare	117
Bibliografie	159
